

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ובירורי יוחסין

בהרכב הדיינים: הרב יהושע הלוי לוין, אב"ד; הרב דוד יהושע קניג; הרב שמשון גרוסמן.

טענת מקח טעות בריהוט

תיק מס': 2941פה

(ערך התביעה: כ-30,000 שקל. לתשומת לב: נימוקים אלו עתידים להתפרסם בספר "פסקי דין – ירושלים" כרך טז, לאחר השלמת עריכת הגהות תיקונים ותוספות)

נושא הדיון

א' רכש רהיטים בחנות של ב' ובעת ההזמנה ביקש שהארונות יהיו עם רגלים ולא בסיס, וכמו"כ בירר אצל ב' שהרהיטים חזקים ומעץ "סנדביץ". הארונות הגיעו עם בסיס סטנדרטי ולא כפי שביקש, ועוד שבתוך כ-8 שבועות נפרדו צירי דלתות ב-3 מתוך 4 ארונות. עוד טען שצבע דלתות ארון הספרים שונה מצבע הארון עצמו והמראה מפריע לעין. ועוד שקאנט הפורמייקה במיטה נפרד מהבסיס. וכן מזרן אחד הגיע עם קרעים בבד. לדברי התובע לא היה קונה ארון עם בסיס חד זווית ולא מעוגל או רגלים. לסיכום הוא טוען "מקח טעות" על הכל.

א' ניגש מיד למחרת או תוך ימים אחדים לב' ובקשו שיקח בחזרה את הרהיטים ויחזיר לו את הכסף, ואם לא מסכים יתבע אותו לדין תורה. וב' הסכים לדין תורה, אולם הסביר לא' שהוא רק סוכן ולא היצרן ולא עליו האחריות. והוא מוכן לעזור לא' שהמפעל יתקן מה שצריך, ויחליף מה שא"א לתקן. א' המתין משך כמה שבועות ואח"כ פנה לדין תורה. הוא טוען שאין לו אימון במפעל זה וברהיטים המיוצרים בו לאחר שבתוך זמן כ"כ קצר אירעו בהם קלקולים רבים, וכן מפני שכבר קבעו איתו יום לבדיקה ונשאר בבית משך שעות רבות, ולא הגיעו ולא הצליח ליצור עמהם קשר.

בנוגע לשינוי הצבע בארון הספרים השיב ב' כי הוא שינוי מזערי וכולם מתרגלים לזה, והסיבה היא שחומר הפורמייקה של הארון שונה מחומר הפורמייקה של הדלתות הרך יותר בשביל הטבעות ועיטורים, ולכן אותו הצבע מתקבל שונה בזה מזה. (לשאלה האם בדוגמא שהראה לפני הרכישה היה ניתן לזהות את השינויים, משיב ב' שהוא מוכר לפי קטלוג שבו רואים את ארון בצבע אחר, ואת הצבע בוחרים אח"כ מתוך קטלוג צבעים, ולכן א"א לדעת בדיוק איך זה נראה לעין במציאות. הוא מודה שלא הודיע מראש שהצבעים ייראו לא זהים).

ב' טוען, כי אינו היצרן ולא בעל האחריות, וכמו חנויות מוצרי חשמל שידוע שהאחריות היא של היצרנים ולא של החנות. ועוד, לא יתכן שבדיוק אצל משפחה אחת נשברו כ"כ הרבה דלתות של ארונות בגדים, כי גם אם יקרה באחד לכמה מאות שהעץ פגום בנקודה שהורכב הציר, לא סביר שבבית אחד נשברו בבת אחת 4 דלתות ב3 ארונות, בעוד אצל מאות קונים אחרים במשך השנים לא נשמע על כזה פגם. סימן הוא שהם משתמשים שימוש "לא סביר" בארונות, לטענת ב' שמע מאשתו של א' שהם דוחסים הרבה בגדים לארונות ודוחפים עליהם את הדלתות, כלומר שהם גרמו לשבירה.

בנוגע למזרן הקרוע משיב ב' כי אינו סיבה לבטל מקח כי יש מלאי מזרנים ומיד היה מוכן להחליף. בנוגע לפורמייקה שנפרדה, בנקל אפשר להדביק ופועל של המפעל מוכן לעשות זאת וזה לא מום. לגבי בסיסי הארונות שאינם עם רגליים, מודה ב' ששכח מהבקשה, וכעת א"א לתקן זאת. ב' מצהיר שהארונות עשויים עץ סנדביץ' חזק כפי שא' ביקש (חוץ מהדלתות שעשויים מחומר MDF [עץ לבד] החלש יותר, וכך זה בכל הארונות).

התובע נשאל ע"י ביה"ד אם היה תובע מק"ט על הארונות בגלל שהגיעו עם בסיס ולא רגלים, לולא כל שאר הפגמים, וענה שלא היה תובע מק"ט על זה לבד והיה מבליג על השינוי.

יצוין שרוב התשלום כבר שולם לב' אבל בערך 8,000 ₪ מיתרת התשלום טרם נגבו מא' והם בפריסת אשראי.

לאחר הדיונים הוסיף התובע במכתב: שדובר בעת ההזמנה שהצירים בדלתות יהיו מחברה מסוימת שאיכותם ידועה, ובפועל הגיעו צירים מחברה זולה ואיכות נמוכה, והרי זה ב' מינים שהמקח לא חל. וכן שאיכות ירודה בניגוד למדובר שיהיה טיב טוב, זה כדין יפות ונמצאו רעות שהקונה יכול לחזור בו. (צד ב' השיב על זה שבפועל לא נשבר ציר למרות השינוי וע"כ לא מבין את הטענה שיבטל המקח בגלל צירים). ועוד, שהתברר לו בבדיקת ארונות זהים בבתיים אחרים, שלדלתות בגובה 2.2 מ' יש 4 או 5 צירים בכל דלת וזה מה שמחזיק אותם שלא יתפרקו, אבל בארון שקיבל והדלתות נשברו יש רק 3 צירים לכל הגובה, וכנראה לכן זה חלש ביחס לכובד הדלת. א"כ זו פשיעתם. (צד ב' משיב לטענה זו, שהיא הודאה שהשברים נגרמו משימוש אגרסיבי מדי בסגירת הדלתות על בגדים, רק שטוען שאילו היו 5 צירים בכל דלת הם היו מחזיקים גם בשימוש חריג כזה).

החלטת ביניים

בית הדין מציע להמתין לביקור החברה בשבוע הבא, ב' יזמן אותם ויתאם עם א' את המועד, ואחרי בדיקתם נמתין כשבועיים לתיקון, ולפי דיווח הצדדים אח"כ יוחלט אם להוציא פסק על התביעה.

(-) יהושע הלוי לוין, אב"ד; (-) דוד יהושע קניג; (-) שמשון גרוסמן.

פסק דין של פשרה שהוא כדעת רוב

לאחר שמיעת טענות ומענות הצדדים ועיון בהלכה קובע בית הדין :

א. על צד ב' החובה לפעול שהמפעל יתקן את הדלתות ולהחליף דלתות שנשברו בלי שום התחמקות וטענה שזה נשבר משימוש לא סביר, ולהוסיף בכל הדלתות צירים שיהיו בכל דלת חמשה צירים ולפחות ארבעה צירים.

ב. כמו כן לתקן בצורה הולמת את המיטה לשביעות רצון צד א'.

ג. הטענה למקח טעות נדחית.

ד. באם לא יתוקן האמור בסעיפים א' וב' בתוך תשעים יום, ידון בית הדין אם צד ב' חייב להחזיר סכום כסף לתובע.

וע"ז באעה"ח

(-) יהושע הלוי לוין, אב"ד ; (-) דוד יהושע קניג ; (-) שמשון גרוסמן.

השאלות לדיון

א, איזה מוס מהווה עילה למקח טעות. ומה הדין אם הקונה המשיך להשתמש בריהוט אחרי שטען טענת מק"ט.

ב, ביקש לקנות ארון על רגלים ללא בסיס וקיבל ארון עם בסיס ללא רגלים האם המקח בטל.

ג, מי נחשב הנתבע על הקלקולים, האם בעל החנות או היצרן.

ד, המוכר מוכן לתקן קלקול במוצר, והקונה טוען שלא רוצה מתוקן אלא חדש, מי צודק.

ה, מי נחשב מוחזק כאשר שולם באשראי בתשלומים בטרם מועדי תשלום אחרונים.

תשובה

א, הנה חוסר הרגלים בארון ראה הקונה מיד ברגע הראשון, ולא נמנע מלהשתמש ח' שבועות בערך עד שהתגלו הפגמים בהתפרקות הדלתות, ושייך לזה מש"כ אמו"ר בחלק ו עמ' לה וז"ל: בחי' הריטב"א כתובות עה א כתב על דברי הגמ' שם האי שומא ה"ד וכו' בעומדת תחת כפה של ראשה דזימנין דמתחזי וכו'. מהא שמעינן מאן דמזבין מידי לחבירו דאית בה מוס, אי הוה מומא במקום שאפשר לראותו לעין ומתחזי, לא מצי טעין מקח טעות, דאמרינן ראה הוא ונתפייס. וכ"כ הגהות מרדכי כתובות סי' רצב בשם הר"י מיגאש בדבר ראובן שהחליף בתים לשמעון ומצא בהן מומין וטען שלא ידע בהן ולא הודיע, וראובן אמר הנה הודעתך וכו', אם המומין ניכרין הן לכל הנכנסים ואין עדים שנכנס בביתם, אין לשמעון על ראובן כלום. והביאם הסמ"ע חו"מ סי' רמה ס"ק טז וציטט את הכ"מ בזכיה ומתנה פ"ד ה"א: איני יודע מנין לו, ואין טעם בדבר, דהא אפשר שמתחלה שתק מפני שחשב שלא היה בה מוס ועכשיו שהכיר במוס צווח שמעולם לא היה בדעתו לקבלה במוס.

ואפשר דמיירי במום הנגלה לעין דודאי הכיר בו משעה ראשונה. ואף על פי שהוא אומר מום זה נראה לי בה דהיינו לומר עכשיו נראה ולא קודם, מאחר שהוא נגלה לעין כל אנון סהדי דמשקר. עכ"ל.

ופסק המחבר בסימן רלב סעיף ג דאם נשתמש אחרי שראה המום ה"ז מחל וא"י להחזיר. ואינו בכלל מש"כ הסמ"ע שם סק"י בשם הרב המגיד שרק מה שהיה רואה בשעת המקח א"א לחזור בו, וכאן בשעת המקח לא ראה כלום כי אם פרוספקט או קטלוג וביקש שונה ממנו. ומיד שקיבל הביתה ארונות על בסיס ולא רגלים לא שתק, מ"מ מאחר ונשתמש בו (ול"ש לטעון שהשתמש לאונסו בלבד כמ"ש הפת"ש שם בסק"א בשם ארחות משפט שהיה באמצע הדרך מחוץ לעיר) חל מש"כ המחבר שם וכפי שפירשו הנתיחה"מ בס"ק א. אולם לגבי החלק שלא שולם עדיין לכאן תלוי בפלוגתת הפוסקים המובא שם בפת"ש לגבי שימוש אחרי שטען להדיא טענת מק"ט ולא שתק, אם מפסיד טענתו ע"י המשך השימוש. ועכ"פ גם לדעה שיש לקונה זכות טענת מק"ט יהיה חייב לשלם למוכר דמי שימוש על הזמן שהשתמש. ויפסיד הקונה חלק מכספו שהמוכר לא ישיב לו.

ב, ע"י בתרוה"ד סימן שכב (ונפסק ברמ"א סימן רלג) שאלה: ראובן אמר לשמעון יש לך למכור בשר צאן מאיל מסורס ואמר לו הן, ומכר לו הבשר ונמצא מאיל שאינו מסורס דריחו נודף ואינו טוב לאכול כמסורס, ורצה ראובן לגמרי לחזור במקח כי אמר דמקח טעות הוא, ושמעון אומר לא תחזור לגמרי במקח אם אינו שוה הבשר כמסורס תן בו כשוויו, הדין עם מי. תשובה: יראה דהדין עם שמעון, ויש להביא ראייה במרדכי מן התלמוד לזה, דפ"ק דביצה (דף ז א) גרסינן ההוא דאמר ביעי דפחיא פ"י של תרנגולים חיה, ולא ביעי שנמצאים לאחר שחיטה בתרנגולים דפחיא למאן ביעי דפחיא למאן יהבו ליה ביעי דשחוטה, אתי לקמיה דר' אמי אמר ליה מקח טעות הוא, הדר פריך פשיטא, מהו דתימא האי לאכילה קבעי, והאי דקאמר להו דפחיא משום דצריבו פ"י מבושלים כל צרכן, ונפקא מינה למתבי ליה דביני וביני קמ"ל ע"כ לשון הגמרא. וכו'. הא קמן דכל היכא דלאכילה קבעי לוקח, אף על גב דקאמר בפירוש למוכר להאי מילתא קבעינא, אי יהיב ליה מוכר מלתא אחריתי מאותו המין דלא שוה לאכילה, כי האיך דקבעי אין המקח טעות לגמרי בשביל כך, אלא יהיב לה דביני וביני וכפי מעלתו יחזיר לו. וכו'. עכ"ל התרוה"ד. וחולק עליו הב"ח בסי' רלג וז"ל: ודבר תימה פסק וכו', ותו דהלא התנה עמו בפירוש שיהא מאיל מסורס וכשאינו מסורס אינו חפץ לקנותו ודמי לחטין יפות ונמצאו רעות דלוקח יכול לחזור בו דאין טעם היפות כטעם הרעות ואפילו היה טעמן שוה אין דעתו ניחא אלא ביפות וכן מי שאמר לחבירו למכור לו חבית דגים מלוחים גדולים ונמצאו קטנים אפילו אין ההונאה אלא בפחות משתות בטל המקח לגבי לוקח דהוה ליה כמו שינוי מחפץ לחפץ. והראיה שהביא בתרומת הדשן מפרק קמא דביצה (ו ב) מההוא דא"ל ביעי דפחיא למאן וכו' אינה ראייה כלל וכו', על כרחך צריך לפרש כן מפני שלא יעלה כלל על הדעת לומר במי שדעתו לקנות דבר חשוב שיהא בידו של מוכר להשלים לו בהרבה מן הגרוע או בדמים וכן עיקר הלכה למעשה. עכ"ל הב"ח.

ונראה שבהאי פלוגתא נחלקו המגן אברהם באו"ח סימן תלז סק"ז עם הנתיבות במקור חיים שם סק"ז. דלדעת המג"א אמירה מפורשת אפילו לא בתנאי גמור מעכבת ומבטלת הקנין אע"פ שלא היה מום, כי הקונה גילה דעתו שרוצה המקח דוקא באופן כזה, וס"ל

כהב"ח. אולם לפ"ד המקור חיים ה' פסח סי' תלז ס"ק ז (הזכירו בנתיבות רלג סק"ד) אם אין המום בגוף הבית אפילו אמר בפירוש ולא נתקיים מה שאמר אין מתבטל המקח כשחזי לאותה מלאכה שלקח בשבילה בלי שום הוצאה, אלא אם התנה בתנאי גמור. אבל כשאינו ראוי לאותה מלאכה שלקח אותה וצריך להוציא הוצאות שיהיה ראוי לאותה מלאכה, ודאי דהוי כמום בגוף המקח, וע"כ שכר דירה בחזקת בדוקה מחמץ ונמצאת שאינה בדוקה, כיון דבלא בדיקה אינו ראוי לדור בה כל זמן שאינו מוציא עליה הוצאות לבודקה הוי כטעות בגוף המקח, דבפסח אסור להכנס לבית בלי בדיקה, וההוצאות לתיקון כלומר הבדיקה הם מאפשרים את עצם המגורים בבית, ולכן התנאי המפורש היה מבטל את השכירות, אלולא הדין דבמצוה נחא ליה לאיניש. (הביאם אמו"ר זללה"ה בפסקי דין כרך יד עמ' לג). אשר לפי"ז לנידו"ד שלא מדובר בתיקון המבטל את עצם השימוש, ואין מום במקח רק אמירה שהקונה רוצה אותו באופן מסוים, לא יהיה בדיבור לבד כדי לבטל המקח. ודוק.

ומכיון שיש לנו מחלוקת פוסקים מפורשת אם יש ביטול מקח כשהופרה האמירה של הקונה בדבר שאין בו מום, הב"ח והמ"א מחד, והרמ"א והנתי"ב במקור חיים מאידך, והנתיבות בסי' רלג סק"ג כתב דלמעשה הוא ספיקא דדינא, לכאוי' יש קים לי למוחזק והמע"ה. וראה באות ה להלן.

ומ"ש להלן כב' ידידי הדיין הגר"ש גרוסמן שליט"א דארוך עם רגלים הוא מין אחר מארון על בסיס, וכן כשדובר לפני המקח שיהיה בדלתות הארונות צירים של חב' OPK הנחשבים חזקים מאוד ברמה גבוהה כמו של "בלום", ובפועל מתלונן הקונה שהצירים הם של חברת FERRO שהם חלשים מהם (והנתבע מסביר שדיבר לפי מה שהיה ידוע לו שהמפעל מייצר). דזה סיבה לביטול מקח כמו ב' מינים. לענ"ד זה נכון אילו התובע היה נגר שרכש צירים מסוכן, פשיטא שב' צירים מב' סוגים אלו הוי כב' מינים. אבל כשאברך רוכש ארון, ורק מדובר שהצירים בתוך הארון מחברה מסוימת ונמצאו אחרים, הארון לא מין אחר, והדיבור על הציר לא יותר ממסורס ונמצא שאינו מסורס, או מבית בדוק ונמצא שאינו בדוק. אה"נ לגבי אם המקח היה "צירים". זה שייך לרדב"ז ולשער אפרים וכו'. משקל העור - כשהמקח הוא עור, וסוג הצירים - כשהמקח הוא צירים, אולם הקונה נעל או מעיל עור, אם יתנה שזה מיוצר מעור משקל פלוני ויהיה אחר, אם שמו עליו, מעיל עור. אה"נ לא יהיה מק"ט. וכן כשקונה אוטו אם מתנה שבלמים מחברה פלונית, זה לא יהיה מק"ט. ורק כשקונה רק בלמים ושם הדבר שקונה הוא בלמים, אז יש משמעות לשינוי כמו משקל העור. ולפיכך בנידוננו מקח היה ארון, והארון הוא מין אחד. בארון יש ברגים ויש צירים, אבל זה תנאים במקח ולא עצם המקח. אם התנה ארון עם ציר א' וקיבל ארון עם ציר ב', המקח הוא אותו שם. רק התנאי נשתנה. והדרך לדברי הפוסקים התירוה"ד והב"ח והרמ"א והמג"א והנתיבות הנ"ל. (ויצוין שלא דרש מק"ט בגלל השינוי בצירים, כי הם לא נשברו, רק הדלת נעקרה ממקום הציר ונשברה. ויל"ע אם אפשר לפסוק מק"ט דב' מינים בכה"ג כשהקונה לא דורש זאת, הרי ביפות ורעות אם לא דורש מק"ט לא בטל המקח מעצמו).

אלא כבר התבאר דבנידו"ד בלא"ה מדשתק מחל, והסכמתו לא לתבוע ביטול על השינוי מבסיס לרגלים הוי מחילה מפורשת להדיא. ומחילת המום מהני גם לגבי הדיבור המפורש לפי המג"א. ול"ש לומר דהוי מחילה בטעות לאחר שנשברו הדלתות מהצירים אחרי ח' שבועות, שחזר וניעור גם טענת המק"ט על ביטול הדיבור המפורש על הבסיס, דמה שמחל

נמחל כבר. ומכ"ש לדעת התרוה"ד ודעימיה שאפילו היה תובע חזרת מקח מיד ולא שותק ג"כ לא היה דין חזרה.

ג, ברמב"ם פט"ז ממכירה הלכה יא: היה המוכר ספסר שלוקח מזה ומוכר לזה ואינו משהה המקח עמו ולא ידע במום זה וכו' והיה הספסר מחזירו על המוכר הראשון וכו'. בפשטות מבואר דאף שאין כל האחריות על המוכר לשלם מכיסו, מ"מ האחריות עליו להחזיר למוכר הראשון, ולא יכול לטעון שילך הקונה ישר אל המוכר הראשון. והתם השאלה היא אחרי שאבד המקח ונפסד לגמרי וכבר אין מה להשיבו בחזרה במק"ט, רק תביעת דמיו מצד הלוקח. בנידון זה אם הספסר היה יכול לדעת הוא דמפסיד, ואם לא היה יכול לדעת המוכר הראשון הוא דמפסיד. אבל כשהטענה היא מקח טעות להחזיר המקח בעינו למוכר (הראשון או לספסר) ולקבל דמיו בחזרה ע"ז לא נידון שם, וודאי שהספסר משלם ואח"כ מחזיר למוכר הראשון לקבל דמיו. וה"נ בנידו"ד. ועי' באבהא"ז שם.

ושיטת הרמב"ם נפסקה ע"י המחבר שם סעיף יח, ולהרמ"א אף בתורא שמת אצל הבקרא שאין ליתמי מה להשיב לספסירא בתביעת ביטול המקח ג"כ ס"ל דהסרסור אחראי לשלם מביתו, ואין צד שרק המוכר הראשון אחראי ע"ז. וכן משמע במחבר בסימן רכז סעיף כז שהנו"נ באמונה אין לו אונאה, והנו"נ באמונה הוא סרסור שלא בודק טיב הדבר או ערכו רק מוכר מה שקונה בנאמנות שקנה בכך וכך, ועפ"ז מתמחר בכמה למכור. וע"ז הביא שם הפת"ש סק"י"ט ג' גדולי הפוסקים שהכריעו שדין חזרת מקח מחמת מום יש גם לנו"נ באמונה (שהוא סרסור כמבואר), כלומר לחזור עליו בעצמו, ולא רק כלפי מוכר ראשון. א"כ לנידו"ד מה שטוען הנתבע שהוא כמו כל מוכרי מכשירי חשמל, גם להם אין פטור מלשלם החזר למק"ט מחמת מום, אם לא מחמת התנאה מפורשת בתווית שמוצמדת למוצרים שכך ידוע מראש שהשירות והאחריות רק אצל היצרן או באמצעות טכנאים מסויימים וכדו'. אבל לרהיטים אין תווית והקונים סבורים שבעל החנות הוא לא רק סרסור אלא מוכר ממש, והמוכרים לא מגלים סודם שאינם אלא סרסורים, ע"כ ודאי שהחובה על הנתבע ואינו יכול לטעון שהאחריות רק של המוכר לו. ועי' בפסקי דין כרך ח דברי אמור"א זללה"ה מעמ' ריב ואילך ויבל"ח הגרי"ו מעמ' ריח ואילך, ובכרך יא בדברי אמור"א זללה"ה מעמ' שנח ואילך.

ד, בפשטות אחרי שהגיעו הרהיטים לידי הקונה, חל עליהם קנין חצר עוד לפני שהחלו הטענות. והמומים היו ברשותו של הקונה ולא של המוכר (לא גרע מנטל בידו ונאנס שהקונה חייב לשלם, אילו בטרם השתמש, ואפי' נטל רק ע"מ לבקרו). ואף על צד הטענה של התובע שהקלקול מוכיח שמלכתחילה לא היו חזקים כפי שצריך להיות, והנתבע טוען שיכול לתקן בדבק באופן אומנותי שיהיה מחוזק כמו חדש לגמרי. יל"ע האם יש לקונה זכות טענה אינני רוצה תיקון אלא לבטל המקח.

ומצאתי ע"ז בס"ד שהב"ח בסימן רלב אות ד מתיחס להדיא לשאלה זו וז"ל: אין מחשבין פחת המום וכו'. כ"כ הרמב"ם לשם וצריך לפרש דדוקא באומר אחזיר לו כשיעור פחת המום התם הוא דאינו יכול דיאמר הלוקח בחפץ שלם אני רוצה אבל אם החפץ מקבל תיקון שיחזור לקדמותו אין הלוקח יכול לחזור בו לפי מ"ש הרא"ש בסמוך בתשובה גבי בתים דבמום שמקבל תיקון אין זה מום. עכ"ל. והדין דבתים מובא בשו"ע שם סעי' ה דאם מכר

לו בית וקודם גמר המקח נעקרו דלתות הבית והחלונות ורוצה הלוקח לחזור בו והמוכר טוען שכיון שהוא מום עובר ינכה לו מן הדמים כדי שיחזיר הבית לקדמותו ויקיים המקח, הדין עם המוכר. וכ"כ המרדכי כתובות סי' רצב בשם תשו' הר"י מיגאש סי' נא, והובא ברמ"א שם: ראובן החליף בתים לשמעון ומצא בהן מומין וטען שלא ידע בהן, וראובן אמר אני מתקן כל המומין, השיב, מה שאמר לתקן המומין אם המומין אינן בגוף הבית כגון אמת המים העוברת בהן או שיש לאחר תשמיש עליהן החליפין קיימין, אבל אם הם בגוף הקרקע כגון כותל שלם ונמצא רעוע או כותל הנראה של סיד ונמצא של טיט שצריך לסתור ולחדש, פנים חדשות באו לכאן והחליפין בטילין כדאמרינן סנדל שניטלו שני תרסין מתרסיותיו ותקנו טהור משום פנים חדשות, וכדאמרינן אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת, וחליפין ה"ה כמכר. עכ"ל.

ואין רהיטים מסוג הדברים שיש עליהם תקופת אחריות כלשהי, שהיצרן אחראי לתקן או להחליף. ע"כ אין נידוננו שייך לשאלה אם בתוך תקופת אחריות הוי הקלקול בחזקת המוכר או הקונה (אם זה שיוך או תנאי בגמר המקח ואכמ"ל). רק ברגע שהמתקין עוזב את בית הקונה ומדווה למוכר שסיים אין יותר שום אחריות ואם קרה שנשבר נסתחפה שדהו של הקונה.

ה, הנה בנידו"ד איירינן בדבר שרוב מועדי התשלום באשראי עברו ונגבו מהקונה, וחלקו המועט טרם הגיע זמנו. ויש מקום לדון אולי התובע נחשב מוחזק על הכסף שבבנק שטרם נגבה ממנו לגבי הפרטים התלויים בספק או בפלוגת רבנותא, שיחשב תפוס נגד המוכר. (ואם מדובר בתשלומים לאשראי, אבל חברת האשראי שילמה למוכר בפעם אחת כמלוא לקונה, ודאי שהמוכר כבר מוחזק. והקונה חייב חוב של הלוואה בלבד לחברת האשראי שהלוותה לו. אבל אם מדובר בחב' אשראי שמעבירה למוכר לפי הגביה מהקונה במס' תשלומים יש לדון בזה).

ונראה דאי אפשר לטעון טענת מקח טעות ולתבוע החזר הכסף (או לא לשלם מה שעדיין לא שילם) אם לא בהשבת המקח למוכר. והלא על מה שכנגד מה שכבר שולם כבר יש למוכר מוחזקות וממילא טענת קי"ל נגדית שאין מק"ט, וא"א לחלק את המקח האחד בין מוחזקות לזה ולזה. ובע"כ שאא"ל קי"ל לא לזה ולא לזה.

ועוד, לפי המשל"מ במלוא ולוה פ"ד בסוף ה"ו (שכתב יסוד זה "כמו שהשרישונו הרבנים האחרונים ז"ל") הובא בפת"ש סי' עה סק"כ בשם העט"צ, וכ"כ המהרי"ט ח"א סי' קנא ומהרי"י בן לב סי' א סעיף עד הו"ד בכנה"ג בכללי קי"ל סי' מו בשם הרבה מהאחרונים ובקצוה"ח סי' פז סק"ד ועיי' עוללות הכרם למהר"ש אמיריליו שבסוף ספר תורת חיים למהר"ש סי' יד, דלא מהני תפיסה וקים לי בפלוגת פוסקים על עצם השאלה מיהו המוחזק, לא יועיל קים לי על הסכום שטרם שולם (והגם דלדעת הש"ך בתקפו כהן קא-קב והחזו"א חו"מ סי' י אות טו כן אומרים קים לי למוחזק בפלוגת רבנותא מיהו המוחזק, מידי מחלוקת לא יצא ואכתי זה גופא ספיקא דדינא שלהרבה פוסקים אא"ל קי"ל כהש"ך והחזו"א בזה. ולמעשה אא"ל קי"ל).

ועוד מטעם שלישי אא"ל קי"ל לקונה על מה שטרם שילם, מאחר ועסקה שנרשמה וחוייבה באשראי בלתי ניתנת לעיכוב ולביטול, אם לא בפניה משפטית מורכבת שיוכח שהעסקה

לא היתה ביושר, ולא ניתן לעשות זאת בהודעה סתמית של המוחזק א"כ מוכח שאינו מוחזק ואין הדבר בידו, רק צריך לתבוע, ומה שצריך לתבוע מראה שגדרה של העיסקה והחוב כמוחזקות של המוכר ולא של הקונה. ועדיף מחוב שיש עליו שטר שהמלוה נחשב מוחזק מחמת תפיסת השטר אפי' שהכסף בידו של הלווה, לפי הרשב"א בתשו' המיוחסות סי' ק הו"ד בקצוה"ח סי' יב סק"א, וכ"מ בסמ"ע שם סקכ"א, ועי' ש"ך שם סק"יז שהביא הדעה ברמ"א סי' רמ"א סעיף ב שמועילה מחילה על מלוה שהמלוה תפיס שטרא. והיה אפ"ל שתפיס שטרא נחשב כגבוי רק לענין מחילה בלי קנין שלא תהוי מחילה גמורה, דהמציאות שמשאיר השטר ביד המלוה מגרע במחילה, אבל מלשון הפוסקים הנ"ל משמע שזה משום שחשבינן למלוה למוחזק בממון. ועי' בפת"ש שם סק"יז ובסימן רז סק"יז בשם הנו"ב "כיון שזה תפוס שטרא לא נקרא מחילה דאפי' לדעת הי"א שהביא הרמ"א סי' רמ"א ס"ב וכו'". ועי' עוד בדברי הפת"ש בסי' קנג סק"ג. לפיכך גם על הסכום שטרם הגיע ליד הנתבע ודאי שהתובע לא נחשב מוחזק.

ויש מקום לעיין עוד מי נחשב מוחזק כשהכסף לא ביד אף אחד מהם אלא ביד שלישי.....

ואגב, לענין אם היה מתבטל כל המכר בטענת מקח טעות שהיא על כמה רהיטים מתוך כל הרכישה, או דאמרינן שחוץ ממה שיש ע"ז טענת מום שאר המקח לא בטל, עי' בנתיבות סימן קפב סק"ח ובמ"ש אמו"ר ז"ל בכרך ו עמ' קכו קכז.

יהושע הלוי לוי

ב

נסתפקתי מי נחשב מוחזק האם הקונה שעדיין בפועל לא יצא הכסף ממנו הגם שודאי יצא מ"מ כעת א"א לחייבו מספק וניתן לו זכות לבטל העיסקה ממילא ברגע שמדינא מספק אנו מבטלים ופוטרים אותו לשלם הגם שיבואו הכסף לידי המוכר זה כבר לאחר הפסק של המע"ה ויל"ע האם נפסוק שאסור לו לזכות ולתפוס בכסף זה מספק.

הספק הוא היות שלמעשה הוא רק חויב בכסף ועדיין לא שילם ממילא כעת הוא מוחזק ממילא נפסוק המע"ה בזה[הגם שמצד הסברא לא שייך כאן דהא יוציאו ממנו בע"כ ראה ב"ק מ"ו אבל מצד מה שביערו שהמוחזק הוא גם מברר[קצות ונ"ה נחלקו בסל"ד ועוד] ממילא זה עוזר לפטרו ממילא ברגע שנפסק שהוא פטור שוב הגם שהכסף הגיע לידי התובע בהיתר נחשב שתפס אחר פסק הדין של המע"ה ולכאורה ב"ד יפסוק כאן שאסור לו לתפוס כסף זה וצריך מקור וראייה להדין.

הרי יש כאן ספק האם המום היה בייצור או שהיה כאן שימוש לא סביר כפי שטענו בחברה ועל זה הספק המע"ה בפרט שיש גם שיטה מובא בפוסקים שאין מבטלים ודאי מקח מספק דעת רב האי גאון ראה בנתיבות ק"צ סק"ט.

היות שאצל הסוכן זה תפיסה בשמא יהא לכתחילה אסור לו לתפוס שהרי לא ברור לו שלא היה פגם בייצור, והגם שיש מתירים תפיסה בשמא מ"מ לכתחילה יהא אסור לתפוס אחר פסק הדין שהמוציא מחבירו עליו הראיה דוקא ולא תפיסה[ועוד יתכן שהיות שהוא סוכן

ולא המוכר אולי זה כמו תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים שזה עבירה ואסור לעשות[ראה פנ"י מובא בקצות ק"ה], רק יל"ע כמה כסף מזה מגיע אליו.

ועוד, הנה הרי קנה כמה דברים יחד מטות ארונות הרי אם הכל היה בשטר אחד הרי זה כמקח אחד וא"כ על המזרונים בודאי יש והיה ביטול מקח ממילא הכל נתבטל שהרי אין מקח לחצאים. ולגבי מה שציין הנתיבות קפ"ב, לענ"ד לא קשור לענין כי שם מדובר שהיה חסר במה שהביא משא"כ כאן הביא הכל אבל חלק היה מקולקל ממילא יש כאן מקח טעות כי הקנו לו מה שהביאו למעשה וזה קנין בטעות ממילא הכל בטל הלא כן הוא? כמובן אם בשטר המכר הכל היה כלול בשטר אחד ולא פירטו שיש כאן מקח נפרד.

מ"ש שאם חלק מהמקח בטל זה הכלל מצד מקח שנתבטל מקצתו ובעצם זה היסוד מקח שלם אני רוצה ובנתיבות קפ"ב האריך בהפרטים שבזה.

בעיקר הדבר יש כאן שני טעמים לדון לבטל המקח היות שקיבל ארון בלי רגלים שיתכן שזה כמו מין אחר לא כמדם ואז ל"ש מחילה כי לא קנה זאת וצריך לכוון לעשות קנין מחדש, לגבי גדר שני מינים יש לציין שו"ת רדב"ז ח"ד שאם זה מידה אחרת נחשב למין אחר, ושערי אפרים חו"מ קכ"א שאם העורות שוקלים פחות נחשבים מין אחר [וכאן לגבי צירים של בלום ושל חברה אחרת היות שיש מותג עליהם וגם כנראה מיוצר מחומרים שונים לכאורה פשוט שיחשב שני מינים ולא גרע מהרדב"ז ושער אפרים שצינתי והרי הראה שרוצה דוקא טיב מסויים פשוט שלא גרע מיפות ונמצאו רעות ואפילו הם שני מינים אולי. דלמה משקל העור יותר מרכזי מצירים שהם המעמיד של הרבה מהדבר, וידוע השיטות שהולכים אחרי המעמיד ולדוגמא בלמים מחברה אחרת באוטו האיך נדונו]. ופשוט שבשני מינים השימוש בו לא מהוה מחילה ראה מחנ"א פט"ו ממכירה ראה גם בערך השלחן רל"ב ס"ח בשם שו"ת פני משה.

אמנם לכאורה מהשימוש יש ראייה שכוון למחול שאל"כ היה אסור לו להשתמש בזה, הגם שהמ"מ כ' דינו לגבי מום דוקא ולא כתבו אחר, ואולי חשב שלא יקפיד על השימוש דשמא לא היה ברור לו האם רוצה לקנות, ועוד יל"ע במה שדנת אם גם אם זה מחילה אולי זה טעות כי אח"כ נודע לו משאר הפגמים, נמצא שזה ספק מחילה מול ודאי ביטול מקח ונימא אין ספק מחילה מוציא מודאי ביטול אף להוציא, ואם גילה דעתו על ביטול ונשתמש אח"כ יל"ע כמ"ש, אבל כאן בפרט בגלל שהמוביל צריך להוציא הרהיטים מביתו ע"כ בשכר שמשה בביתו אולי מותר להשתמש בו, עכ"פ השאלה האם נאמן שהיו עוד פגמים שהם לא גרמו לזה בשימוש לא אחראי, לגבי טעות יל"ע האם אפשר לטעון טעות על דבר שנולד אח"כ שנשברו הארונות, או שנימא שנתגלה שמעיקרא היו חלושים ממילא לא היה מותר על מה שחסר בסיס וזה מין אחר ממש, נראה שזה טענה גדולה ומגיע לעשות פשרה עבור זה ויש לדון בזה כמה כי באמת לכאורה זה טענה אלימתא.

ובקשר להשתמשות אחרי המום, התברר שהודיע טלפונית להמוכר שהוא רוצה ביטול מקח שוב השימוש אח"כ לא בטוח שזה מורה על מחילה יל"ע בזה. יש להוסיף שו"ת בית שלמה סס"ב שבמום גדול לא אמרינו שהשימוש הוה מחילה, ממילא נראה שבנד"ד נימא כן רק יל"ע האם אפשר להוציא ממון עפ"י הבית שלמה אבל בנד"ד הרי גם הודיע בטלפון וגם יש סברא חזקה שנחשב כשני מינים. לגבי דמי שכירות האם יש מחיר על כאלה רהיטים

הרוסים. ואם כן יש אז צריך לשאול הקונה האם מוכן לבטל המקח הגם שיצטרך לשלם שכירות.

ולדינא היות שזה ספק מחילה נוקטים שאין ספק מוציא מודאי הוה ביטול מקח גם להוציא בפרט שאין ברור האם זה נחשב להוציא כי עדיין לא שולם לו ע"י חברת האשראי כפי שכתבנו.

ולמעשה לכאורה צריך להביא חו"ד של מומחה האם היה פגם בייצור או מחמת שימוש בלתי סביר זה הכי נכון לכאורה.

שמשון גרוסמן.

הערה :

שימוש אחרי הודעה תלוי בדעות שכי' הפת"ש בסי' רלב סוסק"א, וכי עוד דין ג' וכו', וכ"כ המח"א, אבל הגליא מסכת כתב טענה להיפך. עיי"ש. ויצויין דאפילו הודיע מיד כל הדין שמבטל המקח אף שמשמש זה רק על מום שהיה ברגע המקח, ולא כבנידוננו דבהתחלה היה תקין ואין לו טענת מום שהיה מעיקרא. האם יש חיוב אחריות בהלכה? א"כ אפילו לא שילם (מצד המשנה למלך) ואפילו התלונן מיד שנשבר (למ"ד שזה מספיק להתלונן כשממשיך להשתמש ול"ה מחילה), לא מתחיל לכאוי' טענת מק"ט, דל"ה מום.

גם ידידנו הדיין הגר"ד נטה לבדיקת מומחה, וטענתי לו : האם יש טעם לזה מאחר ואף התובע לא טוען שהיה פגום מיד, ביום יומיים הראשונים, רק אחרי חודשיים. ממילא כבר נסתיים המקח, בלי טענת מום בשעת המקח. ועוד : אילו היה ארון אחד שבור, היה סבירות שזה מקרה נדיר של עץ פגום שצריך לבדוק אם זה נכון. אבל 3 ארונות נפרדים, וכמה דלתות בכל אחד מהם! אם זה עץ פגום חייב להיות שבכל הבתים שרכשו ארונות אלו בכולם נשבר. ושוב הראה הקונה תמונות מכל מה שנשבר בדלתות, ושם רואים שחלק מהצירים נפרדו עם העץ מהדלת (שעשויה מחומר MDF) וחלק נפרדו מהצד של הארון (שעשוי מסנדביץ'), והרי כל סוג עץ מיוצר במקום שונה, ואפילו היה משלוח שלם של MDF רקוב, איך באותו בית נפרדו צירים מהסנדביץ' המיוצר בביח"ר אחר ובזמן אחר. וצ"ע. ומוכח שזה לא בעיה בעץ.

י.ה.ל.

תשובה להערה :

אם זה כך אז הספק האם יש אחריות בכלל נראה מה המנהג או האם התחייבו בזה, ושוב גם אם יש אחריות האם נוכל לברר אצל מומחה שיתן חו"ד האם היה שימוש חריג. לגבי מנהג באחריות אפשר לברר בקל אצל כמה.

ש.ג.

ג

(טרם נכתב)

דוד יהושע קניג.